

ня податків, відрахувань від прибутку та інших платежів; чи були порушення в галузі фінансування та кредитування та ін.

На нашу думку, є всі підстави для розробки банківсько-математичної експертизи за аналогією, наприклад, з економіко-математичною експертизою, що проводилась з метою з'ясування ступеня впливу розкрадань на зміну в системі техніко-економічних показників (ТЕП) підприємства (з методики Г. Матусовського, Є. Бодяньського, І. Плїсс).

Встановлення підрозділу банку та часових періодів виникнення суперечностей банківських показників, причин їх відхилення від тенденцій, що склалися в банківській технології, може бути здійснено за допомогою математичних методів.

*О. ГОРОДИНСЬКИЙ (НЮА України)*

### **ВИКОРИСТАННЯ СЛІДЧИМ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПРИХОВУВАННЯМ ВАЛЮТНИХ ЦІННОСТЕЙ**

Лібералізація зовнішньоекономічних зв'язків, що почалася наприкінці 80-х років, стала причиною появи абсолютно нової для економіки України проблеми масової втечі з країни валютних коштів. За різними оцінками, річна втеча капіталу з України складає 2—2,5 млрд. доларів США. Так, за даними Центру громадських зв'язків Головного Управління по боротьбі з організованою злочинністю МВС України, на початок 1996 р. в Україну не повернено близько 4 млрд. доларів США, близько 2 млрд. доларів США знаходяться за кордоном внаслідок бартерних контрактів. За даними Головної державної податкової адміністрації України, з країни у 1992—1995 рр. було вивезено 6 млрд. доларів США, 400 млн. німецьких марок, що складає близько 1,6 млрд. доларів США щороку.

Відток валюти за кордон, що збільшився порівняно з 1991 р. в 16 разів, у виступах міністра внутрішніх справ, голови СБУ та Генерального прокурора на сесії Верховної Ради України 5 листопада 1996 р. був названий однією з криміногенних сфер.

В умовах економічних перетворень в Україні склалася тенденція, з одного боку, до переказу капіталів за кордон, а з другого — до неповернення валютних коштів.

Для вдосконалення методики розслідування економічних злочинів, в тому числі, й тих що вчиняються в зовнішньоекономічній діяльності, необхідні знання регулятивного законодавства у відповідних галузях економіки, широке використання нових досягнень економічних, насамперед бухгалтерських, та інших галузей знань.

Вивчення кримінальних справ у Луганській, Миколаївській, Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій та інших областях, а також опитування слідчих органів внутрішніх справ і прокуратури свідчать, що успіху в розкритті злочинів та виявленні злочинних способів сприяють знання слідчими і оперативними працівниками відповідних положень вказаних галузей правових та спеціальних знань. Це продиктовано тим, що злочини вчиняються з порушенням нормативно-правового порядку здійснення операцій у зовнішньоекономічній діяльності та банківських операцій. Знання в галузі банківського права, митного права, порядку здійснення зовнішньоекономічної діяльності, бухгалтерського обліку необхідні для виявлення слідчим ознак способів та в цілому механізму злочинів.

Аналіз матеріалів розслідування по справах про приховування валютних цінностей дозволив виділити певні способи вчинення даного злочину, які можна згрупувати за деякими ознаками.

Так, існує група способів приховування валютних цінностей, що полягають у використанні незаконно відкритих валютних рахунків за кордоном, а також рахунків іноземних фірм, що належать резидентам України. Слідчий, що розслідує такі способи злочину, повинен володіти певними знаннями в галузі механізму здійснення розрахунків в іноземній валюті за зовнішньоекономічними операціями, порядку відкриття та використання валютних рахунків, порядку митного оформлення зазначених операцій.

Розслідування групи способів, пов'язаних з використанням різновидів товарообмінних операцій у зовнішньоекономічній діяльності, зокрема, бартеру, консигнацій, операцій з давальницькою сировиною, вимагає використання досягнень таких галузей знань, як математичний аналіз, статистичний аналіз та економічний аналіз.

До того ж, розслідування усіх способів приховування валютних цінностей вимагає від слідчого певних знань зарубіжного законодавства відносно порядку здійснення зовнішньоекономічних операцій, відкриття валютних рахунків, порядку розрахунків в іноземній валюті, переміщення валютних коштів через митні кордони, а також порядку відкриття іноземних суб'єктів підприємницької діяльності.

Крім зазначеного, як свідчить аналіз практики розслідування, бухгалтерські знання в різних формах використовувалися при розслідуванні усіх способів приховування валютних цінностей в таких випадках: 1) при проведенні документальних перевірок виробничої та фінансово-господарської діяльності суб'єктів; 2) при проведенні судово-бухгалтерської експертизи; 3) в ході виїмки документів; 4) при огляді документів;

5) в ході допиту обвинуваченого; 6) при допиті осіб, що проводили документальну перевірку; 7) в ході допиту осіб, що проводили судово-бухгалтерську експертизу. До фахівців в галузі бухгалтерського обліку слідчі зверталися з метою: 1) роз'яснення окремих положень нормативних актів, в тому числі валютного регулювання, що регламентують порядок здійснення розрахунків у валюті, обчислення і сплати податків та інших неподаткових платежів; 2) роз'яснення положень та результатів, зазначених в актах документальних перевірок; 3) визначення обсягу документів, що вилучаються; 4) надання консультацій з підготовки завдання, що підлягає вирішенню в ході документальної перевірки; 5) одержання консультацій з приводу підготовки та призначення судово-бухгалтерської експертизи; 6) оцінки повноти дослідження, що проводиться в ході документальної перевірки.

Частина 3 ст. 112 КПК України, яка встановлює підслідність кримінальних справ, визначає, що по злочинах, пов'язаних з приховуванням валютної виручки, попереднє розслідування проводиться тим органом, що порушив кримінальну справу.

Методика розслідування злочинів, пов'язаних з приховуванням валютних цінностей, знаходиться на стадії формування, однак вже зараз можна стверджувати, що важливе місце в ній повинні посісти засоби виявлення ознак способів за допомогою вищезазначених галузей знань.

Існуюче становище з підслідністю та розслідуванням даної категорії справ дозволяє висунути тезу про необхідність певної спеціалізації слідчих. До речі, цю думку поділяє близько третини практичних працівників в ході різних опитувань з даного питання.

## **6. ПИТАННЯ ПРОФІЛАКТИКИ ЕКОНОМІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ**

*О. КАЛЬМАН*, доц, зав. сектора загальних проблем кримінології НДІВПЗ

### **ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ТА КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ**

В Комплексній цільовій програмі боротьби зі злочинністю на 1996—2000 роки боротьба з організованою злочинністю та корупцією у сфері економіки визначена одним із пріоритетних напрямків боротьби зі злочинністю взагалі. Як показують кримінологічні дослідження, саме організована злочинність і корупція перш за все загрожують національній безпеці Ук-